

θεσις τῆς ἀναπαραγωγῆς, καὶ IV. σύνθεσις τῆς ἀναγνωρίσεως· καὶ
ὅτι τὰ τρία πρῶτα ἐνεργεῖ τὸ ἔγχος διὰ τῆς αἰσθήσεως, τὰ δὲ ἕτερα
τρία διὰ τῆς αὐτενεργείας τοῦ νοῦ.

279. Π ούκεισις, δι' ᾧς κατορθοῦται ἡ μόρφω-
σις τοῦ αἰτίου τῆς ἐτερογενοῦς διαθέσεως προέρ-
χεται ἐκ τε τοῦ ἔγχος ἐκ τε τοῦ οὐκεγώ.

Τὸ φαινόμενον, ἡ ἐποπτεία, παρίσταται τῷ ἔγχῳ ὡς τι ἄγνω-
στον μὲν, συνιστάπενον δὲ ἐξ ἀπείρων ὑλικῶν σημείων,
μιορίων.

Ἡ πολλαπλὴ δὲ αὕτη σύνθεσις, δι' ᾧς κατορθοῦται, ἐπιτυγχά-
νεται, συντελεῖται ἡ σχημάτισις, ἡ μόρφωσις τοῦ αἰτίου τῆς ἐτε-
ρογόνευ, ἐτερογενοῦς διαθέσεως δὲν προέρχεται εὔτε ἐκ μόνου τοῦ
αἰτίου οὔτε ἐκ μόνου τοῦ ἔγχος ἀλλ' ἐξ ἀμφοτέρων. Ναὶ μὲν τὸ
ἔγχος ποιεῖται τοῦ νοῦ τὴν σύνθεσιν ταύτην καὶ διὰ ταύτης τὴν
ἐποπτείαν, ἀλλὰ πάντοτε τῇ βορυθείᾳ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ οὐκεγώ.
«τῇ εἰδικῇ ποιότητι κεντρικοῦ τινος νευρικοῦ ἐρεθισμοῦ ἀνταποκρί-
νεται ἡ εἰδικὴ ποιότης τοῦ αἰσθητοῦ (ὑλικοῦ) αἰσθήματος» λέγει
ὁ Zimmerman (Philos, Propädeut. Psych. § 128. S. 246).

Τὰ «αἰσθήματα», λέγει ὁ Ludwig Weis (Anti-Materialism.
I. S. 70 – 71), «παρέχουσι μόνον μερικότητας (Einzelheiten) ἢ
στοιχεῖα τοῦ ἀντιληπτοῦ. Ἐν τῇ ψυχῇ ἔνοῦνται πρὸς ἐσωτερικὴν
εἰκόνα τῶν ἐξωτερικῶν, αἰσθητῶν ἀντικειμένων: τὰ μερικὰ αἰσθή-
ματα τοῦ λευκοῦ χρώματος, τοῦ γλυκέος χυμοῦ τῆς σκληρότητος
τοῦ σώματος ἔνοῦνται πρὸς τὴν ἐποπτείαν τοῦ σακχάρου, ἀλλ' εἶνε
σαφές, ὅτι ἐνταῦθα δὲν εἶνε ἀναγκαῖα οὐδεμία αὐθαιρεσία, οὐδὲν
συνεδητὸν τῆς ψυχῆς. Ἡ συγχώνευσις τῶν στοιχείων εἶνε μᾶλλον
τὸ ἀποτέλεσμα (Erfolg) τῆς ἐνότητος αὐτοῦ τοῦ πράγματος,
ὅπερ παρίσταται ὡς τι προκειμον (Verursachend) τὸ αἴσθημα τοῦ
λευκοῦ, σκληροῦ, γλυκέος» (Πρβλ. καὶ O. Flügel. Probl. d.
Phil. N°. 71. S. 103. Helmholtz, Vorträge. II. S. 31).

Τὴν δὲ ἐποπτείαν ἔννοεται ὁ νοῦς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ἀντικειμένου,
ὅπερ ὡς αἰσθητὸν ἀλλ' εὔπω προσδιωρισμένον διὰ κατηγορουμένων
καλεῖται φαινόμενον (πρβλ. Kant. Crit. der rein. Vern. S.

306 καὶ XXVI, καὶ Mellin, Lex. d. crit. Philos. Bnd. II. Abth. I. S. 398). Τὰ φαινόμενον δὲ παρίσταται τῷ ἐγώ ὡς τι ἄγνωστον μὲν συνιστάμενον δ' ἐξ ἀπείρων ὑλικῶν σημείων, μορίων.

§. 280. Περὶ τῆς γενέσεως τῆς ἐντυπώσεως: τοῦ αἰσθήματος.

'Ο ἔρεθισμὸς δ' ὁ ἐμποιούμενος τῷ ἐγώ ὑπὸ τοῦ ἄγνωστου τούτου γίγνεται διαδοχικῶς καὶ δὴ οὐ ἐν τῷ περιφερικῷ συστήματι, οὐν ἐν τῷ κεντρικῷ.

Τὰ ὑλικὰ δὲ σημεῖα τὰ ἀποτελοῦντα τὸ περιεχόμενον τῆς ἀντιλήψεως, ἐποπτεῖας (§§ 109. 219. 221) καὶ ίδιως τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς, δὲν ἀπέχουσιν ἴσακις τοῦ ὑλικοῦ σημείου, τοῦ μορίου τῆς τε νευρίνης οὖσιας τῶν αἰσθητηρίων συσκευῶν, τῆς τε φλοιώδους φαῖᾶς οὖσιας τῶν ἡμισφαιρίων τοῦ προσθίου ἐγκεφάλου, ἐν τῇ ἐνεδράζοντα τὰ ψυχικὰ κέντρα (§§. 82—84), ἐπομένως τὰ ἡλεκτρικὰ διέμματα, αἱ μοριακαὶ κινήσεις, τὰ ἐκ τῶν διαφόρων τούτων ὑλικῶν σημείων πηγάζοντα εἰσέρχονται εἰς τὰ σημεῖα ἔκεινα οὐχὶ πάντα ὅμοια διὰ μιᾶς ἀλλὰ τμηματικῶς καὶ δὴ διαδοχικῶς: τὸ μὲν μετὰ τὸ δὲ ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως καὶ τῆς ἐντάσεως αὐτῶν τηροῦντα τὴν χρονικὴν καὶ τὴν τοπικὴν αὐτῶν τάξιν καὶ ἐν τῇ τοποθετήσει αὐτῶν ἐν τε τῇ νευρίνῃ οὖσίᾳ τῶν αἰσθητηρίων συσκευῶν ἐν τε τῇ φλοιώδει φαῖᾳ οὖσίᾳ τῶν ἡμισφαιρίων τοῦ προσθίου ἐγκεφάλου ὅρῳ οὕσῃ τοῦ συνειδότος (Müller, Syst. der Philos. S. 279), ἐν τοῖς αὐτόχρημα σκοτεινοῖς τούτοις θαλάμοις, ὡς, ἵνα μετὰ τοῦ H. v. Schöler (Krit. S. 484) εἴπω, αἱ εἰσρέουσαι ἀκτῖνες τοῦ φωτεινοῦ σώματος ἐν τῷ σκοτεινῷ θαλάμῳ (cammera obscura) τῆς φωτογραφικῆς συσκευῆς (§§ 94 σ. 115. 158. 220. 276).

Οὕτω δὲ τὰ σημεῖα ταῦτα ἐμποιοῦσι τῷ ἐγώ ἰσαρίθμους διαθέσεις καὶ δὴ ἐντυπώσεις (=αἰσθήματα) ὑποχειμένας τοῖς θεμελιώδεσιν ἔκεινοις τύποις (§§ 116. 134) καὶ τοῖς τυπικοῖς ὅροις τῆς ἐσωτερικῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς αἰσθήσεως, τὰ ὅποια εἶνε, ὡς ἐν § 9, θέσει φιλοσοφικῇ III εἴρηται, ὅροι πραγματικοὶ μὲν οἵασδήποτε ὑπάρχεισι τοῦ οὐκεγώ, λογικοὶ δὲ οἵασδήποτε νοήσεις τοῦ

έγώ καὶ ταῖς κατηγορίαις (πρβλ. Lossius Philos. Lex. II. S. 178).

**281. Ἐκάστη ἐντύπωσις τροποποιεῖ τὸ
έγώ διὰ τῆς αἰσθήσεως ἐσωτερικῆς
τε καὶ ἔξωτερικῆς.**

Διὰ μὲν τῆς ἐσωτερικῆς διὰ μορίου χρόνου, διὰ δὲ τῆς ἐξω-
τερικῆς διὰ μορίου χώρου.

Καὶ τούτου κάκείνου πεπληρωμένου.

Ἐκάστη δὲ τῶν ἐντυπώσεων τούτων τροποποιεῖ τὸ έγώ: τὴν νοεῦσαν οὐσίαν: τὴν ψυχὴν 1) διὰ τῆς ἐσωτερικῆς αἰσθήσεως (§§ 98. 99). 2) διὰ τῆς ἔξωτερικῆς αἰσθήσεως (§§ 98—100). Καὶ διὰ μὲν τῆς ἐσωτερικῆς αἰσθήσεως τροποποιεῖ αὐτὸ διὰ μορίου τινός χρόνου, διὰ δὲ τῆς ἔξωτερικῆς αἰσθήσεως τροποποιεῖ αὐτὸ διὰ μορίου τινός χώρου· καὶ τούτου κάκείνου πεπληρωμένου διὰ μορίου τινός τοῦ ποικίλου, τοῦ περιεχομένου τῆς ἀντιλήψεως, τῆς ἐποπτείας, ὅπερ μόριον εἶνε ἐντύπωσις (αἴσθημα Empfindung), ητις εἶνε οὐδὲν ἔτερον ἢ τροποποίησις, θιάθεσις, ἀλλοίωσις, αὐτοῦ τούτου τοῦ έγώ παρηγμένη διὰ τοῦ ἀγνώστου ἔκείνου «τινός», τοῦ οὐκεγώ (πρβλ. Julius Reiner, Was muss man von der Philosophie wissen; 1900. S. 79) καὶ ἡ ὑλη διὰ σχηματιζομένην ἐποπτείαν, ἀντιληψιν (πρβλ. Josef Müller, S. 48), καὶ ὑπαγομένου ὑπὸ ἓνα τῶν συγγενῶν τύπων τοῦ έγώ τῶν ὑποειμένων τοῖς τυπικοῖς δροῖς τῆς ἐσωτερικῆς καὶ τῆς ἔξωτερικῆς αἰσθήσεως (τοῦ νοεῖν καὶ τῆς αἰσθητικότητος), τῷ χρόνῳ καὶ τῷ χώρῳ καὶ ταῖς κατηγορίαις (πρβλ. Ritter, Philosophische Logik, S. 51).

Ἡ ὑλικὴ δὲ αὕτη ἀλλοίωσις τῆς νευρίνης οὐσίας τῆς τε αἰσθητηρίου συσκευής τοῦ τε σχετικοῦ ψυχικοῦ κέντρου γενομένη ἀντιληπτὴ ὑπὸ τοῦ έγώ λέγεται αἴσθημα (§§ 205. 206).

Ἡ ἀλλοίωσις δὲ αὕτη, ἐφ ὅσον ὁὲν ὑπάγεται ὑπὸ ἓνα τῶν συγγενῶν τύπων τῶν, ὡς εἴρηται, ὑποκειμένων τῷ χρόνῳ, τῷ χώρῳ καὶ ταῖς κατηγορίαις, ἀλλὰ μένει καθ' ἑαυτήν, ἀπόλυτος, ἄσχετος, εἶνε ἄμορφος καὶ δὴ ἄγνωστος. Διό, ἵνα καταστῇ, γένηται, ἔμμορφος καὶ δὴ γνωστὴ, δέον, ἵνα ὑπαχθῇ ὑπὸ ἓνα αὐτῶν καὶ εἰτα

ἀνενεχθῇ ἐπὶ τὸ αἴτιον αὐτῆς, τὸ ἔγχωρον μόριον τὸ κείμενον ἔκτὸς τοῦ ἐγώ.

282. Τὸ αἴτιον μεταβάλλεται εἰς ψυχικὴν κατάστασιν (αἴσθημα).

Τὸ αἴτιον λοιπὸν τοῦτο μεταβάλλεται εἰς ψυχικὴν κατάστασιν (αἴσθημα) δι' ἔρεθισμοῦ καὶ ἀλλοιώσεως τῆς σχετικῆς νευρικῆς οὐσίας τῆς αἰσθητηρίου συσκευῆς καὶ τῆς τῶν ψυχικῶν κέντρων καὶ ψυχικῆς αὐτῶν ἀντιλήψεως (§ 131) (Fr. Kirchner, Log. S. 57. Psych. S. 78), καὶ ὡς τοιοῦτον πληροῖ τοὺς εἰρημένους συγγενεῖς τύπους.

Ἡ ψυχικὴ δὲ αὕτη κατάστασις εἶνε, ὡς ἦδη εἴρηται, ἔγχρονος, πληροῖ χρονικόν τι μόριον· τὸ χρονικόν δὲ τοῦτο μόριον τὸ οὗτο πεπληρωμένον εἶνε ἀποτέλεσμα μορίου χώρου πεπληρωμένου δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ αἴτιου.

Τὸ πληροῦν δὲ τὸν χώρον τοῦτο αἴτιον, τὸ ἀντικείμενον, ἐπὶ τὸ ὅποιον ἀναφέρεται τὸ πεπληρωμένον χρονικόν μόριον, δίδωσι τοῖς θεμελιώδεσι καὶ συγγενέσιν ἔκεινοις τύποις τὸ συμαινόμενον αὐτῶν. Τοῦτο δὲ εἶνε τὰ ἀντικείμενα ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ (πρβλ. καὶ H. Wolff, Specul. und Philosoph. Bnd. II. S. 174–79).

283. Ήδες γεννᾶται ἡ παράστασις ἢ τὸ διανόημα.

Τὶ εἶνε πνευματικὴ παράστασις αἰσθητῶν, ὑλικῶν, πραγμάτων.

Ἐκ πάντων τῶν ἦδη εἰρημένων γίγνεται: ἐῆλον, ὅτι εὐθὺς ὡς ἔχῃ γείνει ἡ ἀναφορὰ ὑπὸ τοῦ ἐγώ τῶν τύπων τούτων αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αἴσθημα (τὴν ἐντύπωσιν) αὐτοῦ ἥτοι ἐπὶ τοῦτο, δπερ ὁ ἔρεθισμὸς καὶ ἡ ἀλλοιώσις τῆς νευρίνης οὐσίας τῆς τε αἰσθητηρίου συσκευῆς τῶν τε ψυχικῶν κέντρων προσφέρει, γεννᾶται ἡ παράστασις ἢ τὸ διανόημα, τὸ αἴσθημα (πρβλ. καὶ H. Schöler, Kritik S. 484). Τὸ ἐγώ οίονει βαπτίζει τὸ μόριον τοῦτο τῆς ἀντιλή-

ψεως, της ἐποπτείας τὸ πληρῶσαν τὸν τύπον ή αὐτὸν τοῦτον τὸν τύπον πεπληρωμένον διὰ τοῦ μορίου ἐκείνου τῆς ἀντιλήψεως, τῆς ἐποπτείας, καὶ δίδωσιν αὐτῷ ὅνομά τι, ἀρμόζον τῷ τύπῳ ἐκείνῳ (§ 139) (πρβλ. u. H. Wolff, Specul. u. Philosoph. II. S. 80. 175).

'Εκ τῶν δ' ἦδη εἰρημένων θὰ ἡδύναστο τις νὰ ἔξαγαγῃ, δτι πνευματικὴ παράστασις αἰσθητικῶν, ὑλικῶν, πραγμάτων εἶναι κυρίως οὐδὲν ἄλλο ή ἡ νοούμενη (*gedachte*) ἀναφορὰ τῶν τύπων, τῶν μορφῶν τούτων ὑποκειμένων τοῖς τυπικοῖς δροῖς τῆς αἰσθητικότητος καὶ τοῦ νοεῖν : τῆς ἔξωτερικῆς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς αἰσθήσεως τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου ὅντων, ὡς ἐν § 9, φιλοσοφικῇ θέσει III εἴρηται, δρῶν πραγματικῶν μὲν οἰασδήποτε ὑπάρξεως τοῦ οὐκεγώ, λογικῶν δὲ οἰασδήποτε νοήσεως τοῦ ἐγώ, καὶ ταῖς κατηγορίαις, ἐπὶ τὰ αἰσθήματα, τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ.

'Η μὲν ὑλὴ δύναται νὰ εἶναι πάντοτε ὑλική, ή δὲ ἀναφορὰ καὶ ή διὰ ταύτης ἐσχηματισμένη πνευματικὴ παράστασις ἐγκειμένη μόνον ἐν τῇ ψυχικῇ καταστάσει εἶναι ὡς αὐτὴ αὕτη ἡ ψυχὴ οὐχὶ πλέον ὑλική (§ 206) (Joh. Christ. Lossius, Philos. Real-Lex. Bnd. II. S. 178—9 καὶ Herm. Wolff Specul. u. Philos. Bnd. II. S. 64—87).

284. Τὸ ἐγώ τῶν μορίων τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου οὗτω πεπληρωμένων ἀντιλαμβανόμενον συντίθονται

Συντίθησι καθ' ἣν τάξιν λαμβάνει αὐτὰ.

Συντίθησι κυρίως πεπληρωμένα.

Συντίθησι καὶ κενά.

'Η σύνθεσις διττή : a priori καὶ a posteriori.

Τι γίγνεται ἀντιληπτὸν διὰ τῆς τῆς καὶ τί διὰ τῆς 2ας ;

Τῶν μορίων δὲ τούτων χρόνου καὶ χώρου τῶν οὕτω πεπληρωμένων καὶ οὕτως ἀνηγεγμένων ἐπ' ἄλληλα καὶ ὑπὸ μίαν τῶν δυνατῶν μορφῶν τοῦ νοεῖν ὑπηγμένων ἀντιλαμβανόμενον τὸ ἐγώ διὰ τοῦ νοῦ συντίθησι· συντίθησι δὲ αὐτὰ κατὰ τὴν τάξιν χρόνου καὶ χώρου, καθ' ἣν λαμβάνει αὐτὰ (πρβλ. Mellin, Encylop. Wörter-

buch der Critischen Philosophie. Bd. I. Abtheil. I. S. 332—333), ἀλλὰ πάντοτε a priori (§ 280). Ή πρᾶξις δ' αὗτη τοῦ ἐγὼ εἶναι σύνθεσίς τις καὶ καλεῖται κατὰ Kant, Crit. der reinen Vernunft, S. 160 παρὰ Mellin ἔνθ' ἀν. S. 333) σύνθεσίς τῆς ἀντιλήψεως.

Η σύνθεσίς δ' αὗτη ὡς δέδεικται συντίθησι μόρια χρόνου καὶ χώρου χυρίως μὲν ἡ κάλλιον εἰπεῖν ἐν πρώτῃ ἀντιλήψει πεπληρωμένα διὰ μέρους τιγὸς τοῦ ποικίλου, ἀλλ' εἴτα, γνωσθέτων τούτων, δύναται νὰ συνθῇ τοιχῦτα καὶ κενὰ ἐν τῇ καθαρῷ φαντασίᾳ (Kitter, Philosoph. Logik. S. 51—2). λέγω δὲ χυρίως μὲν ἡ κάλλιον εἰπεῖν ἐν πρώτῃ ἀντιλήψει πεπληρωμένα, διότι κενὰ μόρια χρόνου καὶ χώρου δὲν δύνανται νὰ γένωνται ἀντιληπτά. Ἐπὶ τῇ βάσει δύμως τῶν πεπληρωμένων, γνωσθέντων, τὸ ἐώδυναται νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ πληροῦν (τὴν ἐντύπωσιν, τὸ αἰσθῆμα), καὶ νὰ θεωρήσῃ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν ἀντιληψιν τῶν μορίων τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου, ἀτινα ὑπόκεινται πάση ἐντυπώσει (αἰσθήματι) καθαρῶς.

Ἐκ τῶν εἰρημένων δὲ γίγνεται δῆλον, δτὶ ἡ σύνθεσίς τῆς ἀντιλήψεως τελεῖται καὶ a priori τ. ἐ. εἰς παραστάσεις καθαρὰς, αἱ ὅποιαι δὲν εἶνε ἐμπειρικαὶ. Ἐντεῦθεν δὲ γίγνεται δῆλον, δτὶ ἡ σύνθεσίς τῆς ἀντιλήψεως εἶνε διττή: a priori καὶ a posteriori. Καὶ διὰ μὲν τῆς 1ης γίγνονται ἀντιληπταὶ μόνον καθαραὶ ἐποπτεῖαι χώρου καὶ χρόνου, π. χ. παραστάσεις ἀριθμῶν, γεωμετρικὰ σχήματα κτλ.. διὰ δὲ τῆς 2ας τὰς αἰσθήματα χρόνου καὶ χώρου, αἱ ὅποιαι τότε λέγονται ἐμπειρικαὶ (Kant, Krit. der reinen Vern. (Phil. Bibl.) § 1. S. 72. 235. 237, Mellin. Encyclop. philos. Wörterbuch, I. Abth. I. S. 330).

285. Σύνθεσίς τῆς ἀναπαραγωγῆς.

Ἄλλὰ διὰ μόνης τῆς συνθέσεως τῆς ἀντιλήψεως οὐδέποτε θὰ συγετέλει τὸ ἐγὼ τὴν ἐποπτείαν ἢ τὴν εἰκόνα τοῦ αἰτίου τοῦ ἐρεθισμοῦ (§ 109), διὸ εἶνε συγδεδεμένη μετ' αὐτῆς ἀναγκαῖως ἔτι ἔτερα τις πρᾶξις αὐτοῦ: ἡ ἀναπαραγωγικὴ φαντασία, δι' ἣς ἀναπαράγεται τὸ ἥδη ἀντιληπτόν· ἡ ἀναπαραγωγὴ, δ' αὗτη τοῦ ἀντιληπτοῦ εἶνε ἀπαραίτητος πρὸς συντέλεσιν τῆς ἐποπτείας· διότινε

τὸ ἐγὼ ήθελε νὰ νοήσῃ τὴν εἰκόνα, τὴν ἐποπτείαν, ἀντικειμένου τινός, ἐλησμόνει δὲ πάντοτε τὰ μετ' ἄλληλα παριστάμενα ὑλικὰ σημεῖα, μόρια, τὰ ἀπαρτίζοντα αὐτήν, οὐδέποτέ θὰ ἐγεννᾶτο ἡ παράστασις, ἡ εἰκών, τοῦ ἀντικειμένου ἔκεινου, τοῦ ἀγνώστου μὲν μὴ ἀρνησίμου δὲ (§ 220) (πρβλ. καὶ Mellin, Encyclop. philosoph. Wörterbuch der Crit. Philosoph. Bnd. I. Abth. I. S. 333—334). Διὸ δού στοιχεῖον πρὸς μόρφωσιν τοῦ αἰτίου τοῦ ἐρεθισμοῦ εἶνε ἡ κατὰ Kant ἀναπαραγωγὴ ἐν τῇ φαντασίᾳ.

286. Σύνθεσις τῆς ἀναγνωρίσεως.

Πρὸς συντέλεσιν δὲ τῆς μορφώσεως τοῦ αἰτίου τῆς διαθέσεως καὶ δὴ τοῦ ἐρεθισμοῦ εἶνε συνδεδεμένη καὶ ἄλλη πρᾶξις ἡ καὶ τελευταῖα: ἡ σύνθεσις τῆς ἀναγνωρίσεως.

Τὸ ἐγὼ ἀναπαράγον διὰ τῆς φαντασίας τὰς ἥδη εἰλημμένας ἐντυπώσεις, ἵνα συνδέσῃ πρὸς αὐτὰς τὰς νέας, δέον ἵνα ἀναγνωρίσῃ αὐτὰς καὶ πάλιν ὡς ἔκεινας, δις ἥδη ἔχει λάβει (Mellin Wörterb. d. Krit. Philos. II. S. 268).

Ἡ πρᾶξις δ' αὗτη εἶνε ὡσαύτως ἀπαραίτητος· διότι δύνει τῆς ἀναγνωρίσεως ἡ ἀναπαραγωγὴ τοῦ ἥδη ἀντιληπτοῦ θὰ ἥτο δλῶς ἀνωφελής (§ 220).

287. Γένεσις τῆς μορφῆς τῆς εἰκόνος τοῦ αἰτίου, ὅπερ τὸ ἐγὼ ἔχει πρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ ἐποπτείᾳ.

Ἡ εἰκών τοῦ αἰτίου συντελεῖται διὰ τῆς ἐνότητος τῆς συνθέσεως τοῦ συνειδότος.

Οὕτω δὲ γεννᾶται βαθμηδὸν ἡ μορφή, ἡ εἰκών, τοῦ αἰτίου, ὅπερ τὸ ἐγὼ ἔχει πρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ ἐποπτείᾳ, οὔτινος συνειδῆσιν τμηματικῶς καὶ ἀλληλοδιαδόχως ἐν τοῖς καθ' ἔκαστον ἔσχε καὶ γῦν ἔχει ὡς ἐνὸς μοναδικοῦ δλου, ὅπερ καλεῖται ἐνότης τῆς συγθέσεως τοῦ συγειδότος (πρβλ. καὶ v. Schöler, Kritik. S. 484) (§ 212).

Τὴν ἐνότητα δὲ ταύτην ποιεῖ ὁ νοῦς διὰ τῆς ἐγνοίας ἀντικειμένου τινός, περὶ οὗ τὸ ἐγὼ εἶνε ἡναγκασμένον νὰ ὅμολογήσῃ, ὅτι

διατίθησιν αὐτὸν καὶ ὅτι εἶναι αὐτῷ δεδομένον ἔξωθεν, διότι σύνοιδεν, ὅτι δὲν εἶναι αὐτὸν δημιουργὸς τῶν ἐντυπώσεων, ἐξ ὃν συντίθησι τὴν ἐποπτείαν.

288. Τί σημειωτέον περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ συνειδότος ἡτοι περὶ τῆς εἰκόνος τοῦ αἰτίου.

"Οληγν δὲ τὴν πολύπλοκον τάντην ἐργασίαν διεξάγει τὸ ἐγώ διὰ τοῦ νοῦ, ὅστις, ὡς εἴρηται (§ 182), εἶναι δύναμις τοῦ συνδέειν *a priori* τὸ ποικίλον δεδομένων παραστάσεων εἰς μοναδικόν τι συνειδός (Mellin ἔνθ' ἀν. I. S. 325), διὸ οὐ δίδοται ἡ μορφή, ἡ εἰκών, ἡ ἐποπτεία τῷ αἰτίῳ τῆς διαθέσεως καὶ δὴ τοῦ ἐρεθισμοῦ (πρᾶλ. καὶ Herm. Wolff. Specul. u. Philos. Bnd. II. S. 195—196), αὐτῷ τῷ οὐκεγώ.

Οὕτω λοιπὸν γεννᾶται ἐν τῷ ἐγώ τὸ ἀπεικόνισμα τοῦ οὐκεγώ, τοῦ ὄποιου ἀπεικονίσματος ἡ διατύπωσις ἡ ὅσον οἶόν τε ἀκριβῶς σύμφωνος πρὸς τὸ ἀπεικονίζόμενον, τὸ πρωτότυπον, εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως (πρᾶλ. H. v. Schöler Krit. d. wissenschaftlichen Erkenntniss. S. 484).

**289. Καὶ τοι οἶδα, ὅτι ἐν τῇ γενέσει τοῦ ἀπεικονίσματος τοῦ οὐκεγώ ἐν τῷ ἐγώ ὑφίσταται ἀνυπέρβλητος δυσκολία πηγάζουσα ἐκ τε τοῦ ἐγώ ἐκ τε τοῦ οὐκεγώ, οὐχ ἡττον πέποιθα,
ὅτι ἡ γνῶσις τῆς φύσεως τῆς δύμοιότητος τῆς ὑφισταμένης μεταξὺ τῆς εἰκόνος καὶ τοῦ εἰκονιζομένου εἶναι δυνατή.**

Καὶ τοι δ' οἶδα, ὅτι ἐν τούτῳ ὑφίσταται ἀνυπέρβλητος δυσκολία πηγάζουσα ἔνθεν μὲν ἐκ τοῦ ἐγώ, τοῦ νοοῦντος ὑποκειμένου, ὅπερ, ως εἴρηται, ως ἀρχικὸν εἶναι ἀκατάληπτον καὶ δὴ ἀνερμήνευτον (§ 250), ἐτέρωθεν δὲ ἐκ τοῦ οὐκεγώ, τοῦ ἀντικειμένου, ἡτοι τῶν ἀπλῶν μορίων, τὰ ὄποια ως ἀποια καθ' ἐσυτὰ διαφεύγουσι τὴν γνῶσιν τοῦ ἐγώ καὶ κατ' ἀκολουθίαν λογικὴν μεταφυ-

σικῶς εἶνε ἀκατάληπτον: 1ον πῶς τὸ δρῶν αἴτιον ἐρεθίζει τὴν νευρίνην οὐσίαν τῆς αἰσθητηρίου συσκευῆς καὶ τῆς κεντρομόλου ίνός δι' ἐπαφῆς, 2ον πῶς τὸ δρῶν αἴτιον διὰ τοῦ ἐρεθισμοῦ τούτου παράγει ἄλλοιςι σιν καὶ δὴ διάθεσιν σύμφωνον πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν αὐτοῦ, 3ον πῶς ἡ ἄλλοιςι καὶ δὴ διάθεσις αὕτη ἀποκαθίσταται αἰσθημα παριστῶν τὸ δρῶν αἴτιον κατὰ ποσὸν καὶ ποιόν, 4ον πῶς τὰ νευρικὰ κύτταρα (τὰ βουλητικὰ) δρῶσιν αὐτομάτως ἐπὶ τὰς ἐξ ἑαυτῶν ἐκπορευομένας φυξικέντρους νευρικὰς ίνας καὶ τιθέασιν εἰς κίνησιν (Βαυ. Φυσιολ. σ. 44), 5ον πῶς τὸ ἐγώ ἀντιλαμβάνεται τῆς ἄλλοιςι σεως τῆς νευρίνης οὐσίας τῶν αἰσθητηρίων συσκευῶν καὶ τῆς κεντρομόλου νευρικῆς ίνός, 6ον πῶς ἡ ἄλλοιςι αὕτη παριστᾶ μόριόν τι τοῦ ποικίλου, 7ον πῶς τὰ μόρια ταῦτα συντίθενται κατὰ τάξιν χρόνου καὶ χώρου ἢτοι κατὰ τὴν τάξιν, ἢν εἶχον εἰσερχόμενα, ἐν τε τῇ νευρίνῃ οὐσίᾳ τῶν αἰσθητηρίων συσκευῶν ἐν τε τῇ φλοιώδει φαιᾷ οὐσίᾳ τῶν ἡμισφαιρίων τοῦ προσθίου ἐγκεφάλου, ἐν ἣ ἐνεδράζονται τὰ ψυχικὰ κέντρα, καὶ κατὰ τὴν τάξιν, ἢν εἶχον κείμενα ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ ἀποτελοῦνται τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν τοῦ αἵτίου τοῦ ἐρεθισμοῦ καὶ συντίθεμενα ἀποτελοῦσι τὴν εἰκόνα, τὰ παράστασιν αὐτοῦ (§ 250), οὐχ ἢτον πέποιθα, ὅτι ἡ γνῶσις τῆς φύσεως τῆς ὅμοιότητος τῆς ὑφεσταμένης μεταξὺ τῆς εἰκόνος καὶ τοῦ εἰκονιζομένου, τοῦ ἀντιτύπου τοῦ ἐν τῷ ἐγώ ὑπάρχοντος καὶ τοῦ πρωτοτύπου τοῦ ἐκτὸς αὐτοῦ κειμένου καὶ τοῦ βαθμοῦ αὗτῆς, εἶνε δύνατή (§§ 119—121. 139. 242—245).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ

Περὶ ἀπατῶντος τῶν αἰσθήσεων.

§§ 290—308.

290. Ο κοινὸς ἀνθρωπος δὲν ἀμφιβάλλει ποσῶς,
ὅτι τὰ ὑπὸ αὐτοῦ θεωρούμενα ἀντικείμενα ὑπάρχουσιν ἀντικειμενικῶς, οἷα αὐτὰ αὐτῷ φαίνονται.

Ως δ' ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων ἐγένετο δῆλον, τὸ αἰσθητὸν οὐκεγώ, δὲ κόσμος, τὰ ἀντικείμενα, εἶνε αὐτόχρυτα ψυχολογικά.

Ο κοινὸς δ' ἄνθρωπος δὲν ἀμφιβάλλει οὐδέποτε ἐλάχιστον, ὅτι τὰ ὑπόταξια τοῦ θεωρούμενα ἀντικείμενα ὑπάρχουσιν, οἷα αὐτὰ τὰ φαίνονται. Αὐτὸς μάλιστα ἀπτεται τῶν πραγμάτων τῶν ἐν τῷ κατόπτρῳ καὶ τῶν ἐπὶ τῶν εἰκόνων, ἀφ' οὗ δέποτε ἔχει μάθει νὰ ποιῇ τὴν διάκρισιν ταύτην, εἶναι αὐτῷ ἡ ἀντικειμενική πραγματικότης τοσοῦτον βεβαῖα, ὥστε τὸν ἀρνούμενον ταύτην θὰ ἐθεώρει ἀνεπιφυλάκτως ὡς παράφρονα.

Εἰς τὴν ἔποψιν ταύτην ἀνταποκρίνεται ὁ φιλοσοφικὸς δογματισμός, ὃστις μεταχειρίζεται τὴν γνωστικὴν δύναμιν χωρὶς νὰ ἔξετασῃ τὰ δρια αὐτῆς (πρᾶλ. Fr. Kirchner, Log. S. 56. Metaph. S. 43).

Ἡ ἔποψις δὲ ταύτη διασείεται διὰ τῶν ἀπατῶν τῶν αἰσθήσεων, αἵτινες ἀναφέρονται ὡς εἰκός εἰς τὰς κατὰ ποσόν, ποιὸν καὶ τὴν χώραν τῶν περικειμένων σωμάτων (πρᾶλ. Boussac. Φυσιολ. σ. 320—3. W. Wundt, Grundzüge der physiologische Psychologie, Bnd. II. S. 115. 435.—Viault et Jolyet, Φυσιολογία τοῦ ἄνθρωπου σ. 800—6).

291. Ἡ κοινὴ πίστις περὶ τῶν αἰσθήσεων.

Αἱ αἰσθήσεις ἀπατώμεναι ἀπατῶσιν.

Ὑπάρχει δὲ κοινὴ πίστις, ὅτι αἱ αἰσθήσεις αὐταὶ καθ' ἕαυτὰς δὲν ἀπατῶσιν (πρᾶλ. W. Volkmann, Lehrbuch der Psycholog. Bnd. II. § 103. S. 141.—N. Kaufmann, Bedeutung der Philosophie in der Gegenwart, S. 11), ἀλλὰ ἀποδέχονται ἐν ὑγιεῖ τούλαχιστον καταστάσει ἀγοθεύτως τὴν ἐντύπωσιν, ἢν παράγει ὁ ἐρεθισμὸς (Fr. Kirchner, Logik S. 57). Κατὰ τὸν Helmholtz (πρᾶλ. Kirchner, Logik. S. 57) τὸ τοιοῦτον δύναται νὰ ἀποδειχθῇ φυσιολογικῶς.

Ἄλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ, ὅτι τὸ ὑλικὸν αἴσθημα δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ μόνων τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ διὲ ἀλληλεπιδράσεως ἐρεθισμοῦ τῶν αἰσθήσεων καὶ ψυχικῆς ἀντιλήψεως (§§ 205. 241—245. 275—280) (πρᾶλ. Kirchner, Logik S. 57. Psychol. S. 78. 152. Wundt, Grundzüge. I. S. 289. 291—

2. Vorlesungen S. 17—20). "Ωστε αἱ αἰσθήσεις δυνατὸν νὰ μὴ ἀπατῶσι· καὶ τοῦτο κατὰ τὸν Kant (Anthropolog. § 10. πρᾶλ. καὶ Crit. der reinen Vern. W. W. II. 238. W. Volkmann, ἔνθ' ἀν. § 103. S. 141. F. Frederichs, Der phaenomenale Idealismus Berkeley's und Kant's 1871 S. 8), οὐχὶ διότι κρίγουσιν ὄρθως, ἀλλὰ διότι δὲν κρίνουσιν οὐδαμῶς, ἀλλὰ δυνατὸν νὰ ἀπατῶνται καὶ ὅτας ἀπατῶνται.

292. Αἱ διεγέρσεις τῶν αἰσθητηρίων νεύρων εἰνε διτταὶ ἀντικειμενικαὶ καὶ ὑποκειμενικαῖ.

Τὰ αἴτια.

Αἱ διεγέρσεις δῆ τῇ ἐντυπώσεις τῶν αἰσθητηρίων νεύρων εἶνε διτταὶ, ἀντικειμενικαὶ καὶ ὑποκειμενικαῖ. Καὶ αἱ μὲν πρῶται προσγίγνονται ἐπὶ τὰς περιφερικὰς καταλήξεις τῶν νευρικῶν ἀκρεμόνων ἐκ τῶν αἰτίων τῶν δρώντων ἔξωθεν ἀντικειμενικῶς ὑφισταμένων, καὶ ἐντεῦθεν διὰ τῶν νεύρων διοχετεύονται: εἰς τὰς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ νευρικὰς ἐστίας τὴν τὰ ἐγκεφαλικὰ ψυχικὰ κέντρα· αἱ δὲ δεύτεραι προσγίγνονται ἐκ τῶν αἰτίων τῶν ἔνδον τῆς ζωϊκῆς οἰκονομίας δρώντων τῇ ἐπὶ τὸν κορμὸν τῇ ἐπὶ τὴν ἀρχικὴν ἔκφυσιν τῇ ἐπὶ τὸ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ψυχικὸν νευρικὸν κέντρον τῇ ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐκ τῶν αἰτίων τῶν δρώντων τῇ ἐπὶ τὸ αἰσθητήριον νεύρον κατὰ τὴν διαδρομὴν αὐτοῦ τῇ ἐπὶ τὴν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ αἰσθητικὴν ἐστίαν τὴν συνδεομένην μετὰ τοῦ αἰσθητηρίου νεύρου ὑποκειμενικῶς, φαντασιωδῶς ὑφισταμένων, διότι δύναται νὰ γεννηθῇ ἐν τῷ νευρικῷ κυττάρῳ διέγερσις καὶ αὐτομάτως, αὐτενεργήτως, ὃνευ ἐμφανοῦς ἔξωτερικῆς ἀφορμῆς (πρᾶλ. Viault et Jolyet, Φυσιολ. σ. 159. Σον. 788. Fr. Körner, Der Menschengeist. S. 205. K. Bouc. Φυσιολ. σ. 36. 316. 323. 418—9. M. Duval, Φυσιολ. σ. 97.—Wundt, Grundzüge der physiol. Psycholog. I. S. 95. 190—9. II. S. 2.—Fr. Kirchner, Wörterbuch. der phil. Grund. begriffe, 1897, in philos. Biblioth. Bnd. 94. ἐν λέξει «Sinnes häuschung»).

Τὰ αἴτια δὲ καὶ τούτων κάκεινων ἐμποιοῦσιν ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν τὴν διέγερσιν οἰκεῖαν ἔκάστῳ τῶν φί-

σθητηρίων νεύρων· ἀλλὰ τῶν μὲν ἀντικειμενικῶς καὶ δὴ γνησίως, τῶν δὲ ὑποκειμενικῶς (Βουσ. 36—7. 323) καὶ δὴ νόθως (Βουσ. 418).

Ἄλλα πολλάκις καὶ αἱ ἀντικειμενικαὶ διεγέρσεις ἢ ἐντυπώσεις, καίπερ οὖσαι τῶν ἀντικειμένων εἰκόνες, γίγνονται ἀντιληπταὶ πλημμελῶς ἢ παραμεμφωμέναι καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν ἀνταποκρίνονται ἀκριβῶς πρὸς τὰ ἀντικείμενα ἢ τὰ παραγωγικὰ αἴτια. 'Οτὲ μὲν διότι ἡ ἐνέργεια τῆς διεγερτηρίου αἴτιας ἔνεκα φυσικῶν, φυσιολογικῶν καὶ ψυχικῶν αἰτίων προσπίπτει πλημμελῶς ἐπὶ τὸ αἰσθητήριον (Βουσάκ. 320.—Wundt, Grundzüge Bnd. II. Cap. XIII. S. 82—209· ἴδιως S. 115...), ὅτε δὲ διότι ἔνεκα παθήσεως εἴτε ὄργανικῆς εἴτε λειτουργικῆς ἐξ ὀνακλάσεως ἢ ἀντικειμενικὴ ἐντύπωσις ἢ ἡ μεταγωγὴ αὐτῆς γίγνεται ἀνώμαλος εἴτε διότι τὸ ἐγὼ τὰς εἰς αὐτὸ μεταχθείσας ὁμαλῶς ἐντυπώσεις ἐρμηνεύον κατὰ τὸ εἰωθός εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἴδιωμα παρερμηνεύει (πρβλ. Ἐγκυλ. λεξ. Hirst καὶ Bart ἐν λέξει «ψευδαίσθησις» σ. 927).

293. Αἱ αἰσθήσεις ἀπατῶμεναι ἀπατῶσι διττῶς: κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν· ἐκατέρα τῶν ἀπατῶν τούτων ἔχει διττὴν αἴτιαν.

Ἐκ πάντων δὲ τῶν ἥδη εἰρημένων, γίγνεται δῆλον, ὅτι αἱ αἰσθήσεις ἀπατῶνται καὶ ἀπατῶμεναι ἀπατῶσιν (πρβλ. Hume, Inquiry concerning human Understanding, Voll. III (δοκίμιον περὶ τῆς ἀνθρωπίνης γνωστικῆς δυνάμεως) sect. XII. p. 169 παρὰ Thaddä Anselm Rixner, Handbuch der Geschichte der Philosophie, Bnd. III. 1829. S. 151. 153), ἀπατῶσι δὲ διττῶς: I. κατὰ φύσιν· II. παρὰ φύσιν· ἐκατέρα δὲ τῶν ἀπατῶν τούτων ἔχει διττὴν αἴτιαν: τῆς μὲν πρώτης ἡ αἴτια εἶνε φυσιολογικὴ καὶ φυσική, τῆς δὲ δευτέρας παθολογικὴ καὶ ψυχική.

Καὶ ἡ μὲν φυσιολογικὴ αἴτια τῆς πρώτης κεῖται ἐν τῇ φύσει τῆς σωματικῆς ὄργανώσεως τῆς ψ οὐσίας, ἡ δὲ φυσικὴ ἐν τῇ πλημμελεῖ προσπτώσει τῆς ἐνέργειας τῆς διεγερτηρίου αἴτιας ἐπὶ τῷ

αἰσθητήριον· τῆς δὲ δευτέρας ἡ μὲν παθολογικὴ κεῖται ἐν τῇ φυσικομηχανικῇ δυνάμει, ἡν τὰ κεντρομόλα νεῦρα κέκτηνται φύσει μὲν καὶ ἐπομένως καὶ ἐν ὑγιεῖ καταστάσει, διότι ἡ διέγερσις δυνατὸν νὰ γεννηθῇ καὶ αὐτομάτως ἐν τοῖς κυττάροις ὑπό τε τὸ κράτος τῆς βουλήσεως καὶ ἀνεξαρτήτως αὐτῆς (Viault 168.—Kirchner, Log. S. 57. Psych. S. 279—280. Βουσ. 418), ἐν νοσηρῷ δὲ καταστάσει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον (Βουσ. 323.—Kirchn. Psych. S. 279.—Wundt, Grundzüge I. S. 197). ἡ δὲ ψυχικὴ ἐν τῇ παθήσει εἴτε ὄργανικῇ εἴτε λειτουργικῇ ἐξ ἀνακλάσεως (Βουσ. 323).

Καὶ ἡ μὲν φυσιολογικὴν αἰτίαν ἔχουσα ἀπάτη ὡς ἔγκειμένη αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ medium (τῆς σωματικῆς ὄργανώσεως) τοῦ νοοῦντος ὑποκειμένου εἶνε ἀναπόφευκτος· εἶνε δ' ἡ μεταφυσικὴ ἔκείνη ἀπάτη τῇ πηγάζουσα ἐκ τῆς συγχύσεωςτοῦ φαινομένου μετὰ τοῦ νοούμενου, μετὰ τῶν πραγμάτων καθ' ἑαυτά· ἡ ἀπάτη δ' αὕτη ὡς τοιαύτη δὲν θεωρεῖται γενικῶς ὡς ἀπάτη· ἡ δὲ φυσικὴν γιγνομένη διὰ λόγους φυσικούς, φυσιολογικούς καὶ ψυχικούς καὶ δὴ δυναμένους νὰ γνωσθῶσι καὶ διὰ τῆς συναλλήλου ἀρωγῆς τῶν αἰσθήσεων νὰ ἐπανορθωθῇ ἀναγνωρίζεται ὡς τοιαύτη καὶ ζητεῖται ἡ ἀποφυγὴ ἢ ἐπανόρθωσις αὐτῆς (πρβλ. καὶ Herm. Wolff, Specul. u. Philos. II. S. 125. 174).

294. Ποῦ κεῖται τὸ ἀπατηλὸν τοῦ Λου εἴδους τῆς κατὰ φύσιν ἀπάτης.

Τοῦ πρώτου δὲ εἴδους τῆς κατὰ φύσιν ἀπάτης τῶν αἰσθήσεων: τῆς μεταφυσικῆς τὸ ἀπατηλὸν ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι μεταβιβάζει τὸ οὐκεγώ τῷ ἐγῷ οὐχὶ ἑαυτῷ ἀλλὰ σημεῖα συμβολίζοντα αὐτό, ἀπερ αὐτὸ παραλαμβάνει καὶ ἐρμηνεύει εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἴδιωμα καὶ δὴ ὅλως ἀλλοῖον ἢ ὅ, τι δύτως εἶνε ἐκτὸς αὐτοῦ (Kirchner, Log. S. 59. Psych. S. 78. Helmholtz, Vorträge, 1876. I. S. 49).

Δὲν εἶνε δ' ἀπάτη τὸ τοιοῦτον, καθ' ὃ μεταβιβάζεται ἀντὶ αὐτούντος σημεῖόν τι συμβολίζον αὐτό; (πρβλ. Kirchner, Psych. S. 278,—W. Volkmann, Psych. I. S. 435—445).